

Индекси на продажбите на дребно

1. Цел и икономическа значимост

Индексът на продажбите на дребно отразява краткосрочните тенденции и настъпилите промени в структурата на пазарното потребление на двете основни групи - "Храни, напитки и тютюневи изделия" и "Нехранителни стоки" и стоките групи, дефинирани съгласно класификацията на индивидуалното потребление COICOP.

Индексите отразяват изменението на продажбите на дребно между два сравнявани периода. Това по правило са отчетното тримесечие, отнесен към предшестващото и към същото тримесечие на предходната година, но динамичните редове дават възможност за сравнение на всеки произволно избран период от реда към друг такъв.

Информацията е актуална и е предназначена за органите на управление на всички нива, международни организации, представители на бизнеса и други заинтересовани лица и може да бъде използвана за изготвяне на икономически анализи, оценки и краткосрочни прогнози.

2. Дефиниция на показателя и източници на информацията

Продажбите на дребно в страната включват стойността на продадената собствена продукция, готови стоки и материали на краен потребител по цени на реализация (вкл. ДДС и акцизи), без тези в общественото хранене.

Необходимите данни за изчисляване на индексите се събират тримесечно с формуляр "Основни краткосрочни показатели" и годишно със Справка за продажбите по групи стоки към Годишния отчет за дейността на нефинансовите предприятия.

3. Обхват на изследването, модел и обем на извадката

Генералната съвкупност за изчисляването на индексите на продажбите на дребно включва всички предприятия, извършили продажби на дребно на собствена продукция и/или купени готови стоки на краен потребител в страната, като основна или странична търговска дейност, независимо от отрасловото им отнасяне по КИД-2008. Всички предприятия извън обхвата на търговията са добавени към съвкупността посредством използването на кодова таблица (преходен ключ) на връзка между производството и търговията. От съвкупността са изключени предприятията с оборот под 10 хил. лв. и е получена т. нар. целева съвкупност, която е основа за изчисляване на индексите. За наблюдение на продажбите на дребно се използва генерираната извадка за оборота в сектор "Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети", към която са прибавени всички предприятия от извадката на другите сектори, които отговарят на необходимите критерии. Осигурена е представителност за двете основни групи "Храни, напитки и тютюневи изделия" и "Нехранителни стоки".

Извадката е планирана на национално ниво по метода на стратифицираната случайна извадка. Тя е формирана по два критерия - група и размер на оборота, разпределен в определен брой страти (интервали), при осигурена представителност на резултатите за всички групи. Всяка комбинация между група и страта определя отделна клетка. Големите предприятия, попаднали в стратата с най-висок оборот се наблюдават изчерпателно. Границата за изчерпателност е функция на критерия за представителност и варира както

между наблюдаваните групи в рамките на една година, така и между отделните години за една и съща група. За всички останали предприятия от целевата съвкупност е направена случайна извадка.

4. Изчисляване на индексите

Индексите на продажбите на дребно по съпоставими цени се изчисляват тримесечно и годишно за двете основни групи “Храни, напитки и тютюневи изделия” и “Нехранителни стоки” и годишно за стоковите групи, съдържанието на които съответства на класификацията на индивидуалното потребление СОICOP.

Влиянието на цените се елиминира посредством използване на дефлатори, получени чрез прегрупиране на продуктите от потребителската кошница в съответствие със съдържанието на стоковите групи и изчислени при база средногодишни цени на базисната година.

Изчисляването на тримесечните и годишните индекси на продажбите на дребно се извършва по аналогичен начин, поради което ще бъде разгледан методът за получаване на тримесечните индекси.

4.1. Изчисляване на базисен индекс на продажбите на дребно

4.1.1. Изчисляване на базисен индекс на продажбите на дребно на най-ниско ниво (група).

Методът предвижда пряко дефлиране на тримесечните продажбите на дребно на всяка от наблюдаваните групи с прегрупираните индекси на потребителските цени за съответната група през текущото тримесечие, изчислени по средногодишни цени на базисната година. Индексите на продажбите на дребно за тези групи се получават чрез отнасяне на тримесечните съпоставими обеми към съответния среднотримесечен обем през годината, приета за база. По такъв начин се осигуряват автоматично претеглени индексни оценки, при което тяхната средна аритметична за четирите тримесечия на базисната година възлиза на 100.

Индексът на продажбите на дребно по съпоставими цени за най-ниското ниво (група) се получава по формулата:

$$I_t^L = \frac{Q_t^L}{\sum Q_0^L / 4} I_p^L$$

където

I_t^L - индекс на продажбите на дребно за група L през текущото тримесечие t

Q_t^L - продажби на дребно за група L през текущото тримесечие t

I_p^L - индекс цена за група L през текущото тримесечие t по средногодишни цени на базисната година

$\sum Q_0^L / 4$ - среднотримесечни продажби на дребно за група L през базисната година

4.1.2. Изчисляване на базисни индекси на продажбите на дребно за по-високите агрегационни нива.

Агрегирането на индексите се извършва по възходящ ред, от ниските към високите нива. Това се постига чрез сумиране на съпоставимите обеми на групите, които формират съответното ниво и отнасянето на тази сума към аналогичната сума от техните среднотримесечни обеми през годината, приета за база.

Индексът на продажбите на дребно по съпоставими цени за по-високите агрегационни нива се получава по формулата:

$$I_t^K = \frac{\sum_{L=1}^n \frac{Q_t^L}{I_{p_t}^L}}{\sum_{L=1}^n Q_0^L / 4}$$

където

I_t^K - индекс на продажбите на дребно за агрегационно ниво К през текущото тримесечие t

$\sum_{L=1}^n \frac{Q_t^L}{I_{p_t}^L}$ - продажби на дребно за агрегационно ниво К през текущото тримесечие t по средногодишни цени на базисната година

$\sum_{L=1}^n Q_0^L / 4$ - среднотримесечени продажби на дребно за агрегационно ниво К през базисната година

$L=1 \dots n$ - брой групи, формиращи агрегационно ниво К

4.2. Изчисляване на базисни индекси на продажбите на дребно за различни периоди.

Този метод дава възможност да се изчисляват индекси за различни периода при средногодишни цени на базисната година. Индексите за периода могат да се изчислят като проста средна аритметична величина, като сумата от базисните тримесечни индекси за съответното агрегационно ниво се раздели на броя на тримесечията от началото на периода.

Например:

Индексът на продажбите на дребно по съпоставими цени за периода от началото на годината се получава по формулата:

$$I_T^L = \frac{\sum_{t=1}^n I_t^L}{n}$$

където

I_T^L - индекс на продажбите на дребно за периода от началото на годината за група L

I_t^L - индекс на продажбите на дребно за група L през текущото тримесечие t

n - брой тримесечия от началото на годината

4.3. Изчисляване на индекси на продажбите на дребно за тримесечие и период при различна база.

От получените базисни индекси могат да се изчислят индекси на продажбите на дребно по съпоставими цени към различна база (напр. тримесечие спрямо предходно или спрямо същото тримесечие на минала година, период от началото на текущата година към същия период на предходната година и други).

Индексите на продажбите на дребно по съпоставими цени при различна индексна база се изчисляват по формулите:

$$I_{t/t-1}^L = \frac{I_t^L}{I_{t-1}^L} * 100 \qquad I_{t/t-4}^L = \frac{I_t^L}{I_{t-4}^L} * 100$$

където

$I_{t/t-1}^L$ - индекс на продажбите на дребно спрямо текущото тримесечие за група L

$I_{t/t-4}^L$ - индекс на продажбите на дребно спрямо съответно тримесечие на предходната година за група L

5. Оценка на неотговорилите:

Неотговорилите предприятия се оценяват в зависимост от стратата, в която са попаднали. В изчерпателната страта оценката се прави индивидуално за всяко предприятие, като се използва наличната информация за тенденциите в развитието на самото предприятие и изгладените тенденции на отчетените единици от същата клетка. В извадковите страти за всяка клетка се прави обща оценка на неотговорилите чрез използване на екстраполиращи коефициенти, изчислени от данните на отчетените предприятия в клетката след елиминиране на екстремните стойности. В тези случаи се допуска, че няма съществени различия в поведението на отговорилите и неотговорилите предприятия.

6. Разпространение на информацията

Индексите на продажбите на дребно - общо и за двете основни групи - “Храни, напитки и тютюневи изделия” и “Нехранителни стоки” се публикуват 40 дни след края на отчетното тримесечие на интернет страницата на НСИ.

Годишните данни по групи стоки, дефинирани съгласно СОICOP, се публикуват на интернет страницата на НСИ и в статистическия годишник на Р България.